

Oddelek za umetnostno zgodovino

Kratek oris zgodovine oddelka in študijske vsebine

Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete skupaj z njo praznuje častitljivi jubilej stoletnice, saj je bila umetnostnozgodovinska katedra vzpostavljena že ob ustanovitvi Univerze v Ljubljani. Prvi vodja stolice je bil Izidor Cankar, ki je doktoriral na Dunaju in je osnovni koncept razvoja stroke utemeljil na ugledni dunajski umetnostnozgodovinski šoli. Temam iz evropske umetnosti se je pridružilo raziskovanje slovenske umetnosti, metodološko pa je bilo delo od vsega začetka zastavljeno kot proučevanje umetnostnih spomenikov in pojavov v zgodovinskem kontekstu. Ob Cankarju so v dvajsetih letih predavali še trije dunajski doktoranti: Josip Mantuani, Vojeslav Molè in Balduin Saria. V središče je bila skladno s tradicijo dunajske šole postavljena slogovna analiza, ob tem pa je bila hkrati jasno izražena skrb za druga teoretska in metodološka vprašanja. Cankar ni bil samo odličen profesor, temveč tudi plodovit pisec, urednik in umetnostni kritik, ki je na tem področju v slovenskem prostoru oral ledino. Ustanovil je tudi Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo (1921) in sočasno zastavil prvo strokovno revijo *Zbornik za umetnostno zgodovino*, ki izhaja še danes. Izidor Cankar je z vsestranskim delovanjem udeležil sodobno vizijo univerzitetnega študija umetnostne zgodovine in zagotovil osnovne infrastrukturne pogoje (vzpostavitev oddelčne knjižnice in delovnega mesta laboranta), hkrati pa mu je uspelo izgraditi zavest o pomenu umetnostne zgodovine v širši družbi.

Cankarjevo delo je na zastavljenih smernicah nadaljeval France Stelè, prav tako dunajski doktorant, ki je katedro prevzel leta 1938. Kot strokovnjak s področja konservatorstva (pred prihodom na fakulteto je vodil Spomeniški urad za Slovenijo) je Stelè še posebej zaslužen za študijske vsebine, posvečene varstvu

spomenikov, konservatorstvu in umetnostni topografiji. Tik pred začetkom druge svetovne vojne se je program obogatil z novimi predavanji: France Mesesnel je leta 1939 začel predavati bizantinsko umetnost, Rajko Ložar je predaval antično umetnost, Vojeslav Molè je leta 1940 prevzel stolico za bizantologijo, študentje pa so poslušali tudi predavanja drugih profesorjev sorodnih humanističnih disciplin.

Po prekinitvah v času vojne so se predavanja nadaljevala leta 1945 in do Stelètove upokojitve so zlasti doktorski študenti Stane Mikuž, Emilijan Cevc, Marijan Zadnikar, Ivan Komelj, Nace Šumi, Sergej Vrišer idr. vse intenzivneje raziskovali starejšo slovensko umetnost ter postavili temelje za nadaljnji razvoj stroke. Leta 1950 se je kot asistent zaposlil Luc Menaše, ki se je posvetil predvsem zahodnoevropski umetnosti in razvijanju ikonološke metode. Od 1958 je oddelek vodil Stane Mikuž in dve leti pozneje je z delom začel Nace Šumi, ki je prevzel slovensko in pozneje še jugoslovansko umetnost novega veka. Šumi je posebej zaslužen za ustanovitev Znanstvenega inštituta FF (1979), katerega prvi predsednik je bil. Ob redno zaposlenih profesorjih so v študijskem programu sodelovali tudi ugledni sodelavci: Franjo Baš in pozneje Sergej Vrišer za muzeologijo in konservatorstvo ter Josip Klemenc in za njim Jože Kastelic s predavanji o umetnosti starega veka.

Omenjeni profesorji so narekovali razvoj študija vse do konca osemdesetih let in načrtano pot je nadaljevala tudi generacija, ki jim je sledila: Janez Höfler se je posvetil predvsem srednjeveškemu slikarstvu na Slovenskem ter prevzel predavanja iz slovenske in jugoslovanske umetnosti srednjega veka, Mirko Juteršek je predaval vzhodnoevropsko umetnost, Lev Menaše je prevzel zahodnoevropsko umetnost novega veka, Milček Komelj slovensko umetnost novega veka in Nataša Golob zahodnoevropsko umetnost v srednjem veku. Program so bogatili številni sodelavci: zgodovino fotografije je v

osemdesetih predaval Mirko Kambič in za njim Primož Lampič, umetnostne tehnike in restavracije Milan Železnik, pozneje Janez Mikuš in Josip Korošec. Slednji je po upokojitvi Kastelica prevzel še umetnost starega veka, dobil na oddelku redno zaposlitev in izvajal tudi metodiko poučevanja umetnostne zgodovine. Konservatorstvo je od leta 1995 predavala Sonja Ana Hoyer, medtem ko je muzeologijo, ki je v tem času postala samostojni predmet, poučevala sodelavka Jasna Horvat.

V poznih osemdesetih in v devetdesetih letih se je izoblikovalo ogrodje študijskih programov, ki so s posameznimi vsebinskimi obogatitvami ostali v veljavi vse do bolonjske prenove. Umetnostno zgodovino je bilo mogoče študirati kot samostojni ali dvopredmetni študij, študenti pa so imeli možnost, da na dvopredmetnem študiju izberejo pedagoško ali nepedagoško smer. Vsebinsko jedro programov so tvorili pregledi slovenske in evropske umetnosti z izbranimi poglavji, seminarji in terenskimi vajami, predavanja iz zgodovine fotografije, muzeologije, konservatorstva,

restavracije, umetnostnih tehnik ter umetnostnozgodovinske didaktike. Vključeno je bilo tudi poučevanje latinskega in nemškega jezika, latinske paleografije in estetike. S selitvijo knjižnice v večje prostore je bil omogočen prost pristop do knjig, s čimer je oddelek sledil zgledu vodilnih evropskih umetnostnozgodovinskih centrov. Ob tem je leta 1994 oddelek prvič dobil strokovno tajnico Blanko Lukič, kar je bistveno izboljšalo administrativno delovanje in organizacijo.

Konec preteklega in v začetku novega tisočletja se je po upokojitvah starejših profesorjev oddelek pomladil: Samo Štefanac (slovenska srednjeveška umetnost), Martin Germ (zahodnoevropska umetnost poznega srednjega in zgodnjega novega veka), Matej Klemenčič in Beti Žerovc (slovenska umetnost novega veka), Katja Mahnič (muzeologija), Rebeka Vidrih (zahodnoevropska umetnost novega veka in sodobna umetnost) in Nataša Kavčič (zahodnoevropska umetnost srednjega veka) so postopoma postali nosilci prenovljenih bolonjskih študijskih programov, vpeljanih leta 2008. Pomemben je tudi

doprinos zunanjih sodelavcev: po Koroščevem odhodu leta 2000 je za umetnostne tehnike in restavracije skrbel Ivan Bogovčič, pozneje Miladi Makuc Semion in Tamara Trček Pečak, specialno didaktiko je nadgradila Olga Paulič, umetnost starega veka je v okviru oddelka sprva predavala Monika Osvald in nato Stanko Kokole, medtem ko je Robert Peskar po upokojitvi Sonje Ane Hoyer prevzel konservatorstvo. Zamenjala se je tudi generacija strokovnih sodelavcev: tajnica je postala Majča Korošaj, ki je pomembno prispevala k učinkovitejšemu vodenju oddelka, v knjižnici, ki poskuša držati korak s časom hitrih infrastrukturnih sprememb, pa so z delom nastopili Franc Saša Šumi, Jakob Klemenčič, ki je pred tem delal že v oddelčni fototeki, in Marko Kitin. Z nastavitvami asistentov v zadnjih letih – Gašper Cerkovnik, Martina Malešič in Renata Novak Klemenčič – se je izoblikovala današnja kadrovska zasedba, ki s svojim delom sledi sodobnim zahtevam po visoki kakovosti pedagoškega in raziskovalnega dela, pri čemer intenzivno razvija različne oblike mednarodnega sodelovanja.

Internacionalizacija dela tako na institucionalni kot na individualni ravni se je vidno okrepila že v devetdesetih letih – odmevne konference in razstave, mednarodni projekti in gostujoča predavanja so utrdili ugled oddelka tudi v tujini. V novem tisočletju je vpetost oddelka v mednarodno akademsko skupnost še intenzivnejša: leta 2016 je bilo skupaj z Oddelkom za zgodovino ustanovljeno *Mednarodno središče za primerjalne zgodovinske raziskave (International Center for Comparative Historical Studies)*, ki posebej spodbuja interdisciplinarno raziskovalno delo. Člani oddelka sodelujejo v organizaciji znanstvenih konferenc doma in v tujini (npr. *Arhitekturna zgodovina, International Conference of Iconographic Studies*), število projektov, razstav in objav v uglednih tujih publikacijah opazno narašča.

Med najodmevnejšimi projekti velja izpostaviti organizacijo mednarodnih konferenc doktorskih študentov *International Conference for PhD Students and Recent PhD Graduates*, ki potekajo od leta 2014, razstavo *Anton Laščak, srednjeevropski arhitekt modernega Egipta*, v sodelovanju s fotografom Matjažem Kačičnikom

in slovensko ambasado v Kairu (2016), seminar *Umetnost za skupnostno rabo* (2015–), ki poteka v soorganizaciji z Društvom Igor Zabel za kulturo in teorijo, ter sodelovanje v raziskovalnem seminarju *From Riverbed to Seashore: Art on the Move in Eastern Europe and the Mediterranean in the Early Modern Period* pod okriljem Gettyjeve fundacije in Univerze Harvard (2014–2015).

Tudi v pedagoškem delu oddelk dobro sodeluje s številnimi evropskimi univerzami, programi študentskih izmenjav omogočajo kakovostno izkušnjo študija v tujini, redni študijski program je obogaten z gostujočimi profesorji in študentskimi srečanji. Kot najstarejša nacionalna institucija za razvoj umetnostne zgodovine se oddelk zaveda tudi širše družbene vloge in aktivno deluje na področju izobraževanja na osnovnošolski in srednješolski ravni, v pripravi razstav, kulturnih dogodkov in delavnic, sodeluje v projektih varstva spomenikov in njihove zaščite, skrbi za kakovostno umetnostno kritiko ter z objavami poljudnoznanstvenega značaja krepi zavest o pomenu umetnosti v družbi. Pri tem ima pomembno vlogo odlično sodelovanje s Slovenskim umetnostnozgodovinskim društvom ter z vodilnimi slovenskimi institucijami, ki se ukvarjajo z umetnostjo, njenim proučevanjem, promocijo, varovanjem in zaščito.

V mnoge od naštetih dejavnosti so vpeti tudi študenti umetnostne zgodovine, ki so zelo aktivni v projektu tutorstva, organizaciji ekskurzij in različnih delavnic. Študenti so od leta 2004 povezani v Društvu študentov umetnostne zgodovine *Kunsthistorik*, ki v sodelovanju s profesorji organizira razne dejavnosti (predavanja, razstave, pogovore, študentska srečanja itn.). Izdaja tudi časopis *Artfiks*, ki se je iz tiskanih začetkov razvil v spletno platformo, organizira pogovore, imenovane *Artkusije*, in matineeje s spremljevalnimi predavanji z naslovom *Filmska Kunsthistorija*. Tesnejša povezanost študentov s profesorji in strokovnimi sodelavci je eden od dosežkov, na katerega smo kot akademska skupnost posebej ponosni, saj je to temeljni pogoj za kakovosten študij in razvoj oddelka.

red. prof. dr. Martin Germ

Katedre

- Katedra za slovensko umetnost in umetnost drugih južnoslovanskih narodov
- Katedra za občo umetnost
- Katedra za muzeologijo in konservatorstvo

Trenutni raziskovalni projekti in mednarodna sodelovanja

- raziskovalni program *Slovenska umetnost in umetnost Srednje Evrope in Jadrana* (P6-0199)
- oddelek je soustanovitelj Mednarodnega središča za primerjalne zgodovinske raziskave / International Center for Comparative Historical Studies (ICCHS)
- sodelovanje v mednarodnem projektu *International Conference for PhD Students and Recent PhD Graduates*

Knjižne zbirke, znanstvene revije

- Arhitekturna zgodovina (knjižna zbirka)
- *Ars & Humanitas: revija za umetnost in humanistiko* (znanstvena revija)
- Historia Artis (knjižna zbirka)

Študentske dejavnosti in društva

- Kunstheterik, društvo študentov umetnostne zgodovine
- Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo

Študijski programi

1. stopnja	2. stopnja
Umetnostna zgodovina – enopredmetni	Umetnostna zgodovina – enopredmetni
Umetnostna zgodovina – dvopredmetni	Umetnostna zgodovina – dvopredmetni
	Umetnostna zgodovina – dvopredmetni pedagoški
3. stopnja	
Humanistika in družboslovje – interdisciplinarni	Področji: Heritologija, Umetnostna zgodovina

Seznam zaposlenih

- doc. dr. Gašper Cerkovnik (2005–2010, od 2017)
- red. prof. dr. Martin Germ (od 1995)
- doc. dr. Nataša Kavčič (od 2010)
- Marko Kitin, bibliotekar (od 2015)
- mag. Jakob Klemenčič, bibliotekar (od 1994)
- red. prof. dr. Matej Klemenčič (od 1995)
- doc. dr. Stanko Kokole (od 2010)
- Majča Korošaj, samostojna strokovna delavka (od 1999)
- v. zun. sod. dr. Enrico Lucchese (od 2019)
- doc. dr. Katja Mahnič (od 2003)
- asist. dr. Martina Malešič (2009–2013, od 2017)
- doc. dr. Renata Novak Klemenčič (2000–2006, od 2017)
- red. prof. dr. Samo Štefanac (od 1985)
- Franc Saša Šumi, bibliotekar (od 2007)
- asist. Sara Turk, mlada raziskovalka (od 2017)
- doc. dr. Rebeka Vidrih (od 2007)
- zn. sod. dr. Alenka Vodnik (od 2004)
- asist. dr. Asta Vrečko (od 2015)
- izr. prof. dr. Beti Žerovc (1997–2007, od 2011)